

festivalová recenzia – **hlavný program**

HISTÓRIA ISTÉHO NÁSILIA

DIVADLO LUDUS

autorka recenzie: Linda Nagyová

predstavenie na festivale Dotyky a spojenia: 29. 6. 2024 v Martine

Drsná spoveď o jednom násilí

Keď sa Édouard po štedrovečernom stretnutí s priateľmi na ulici zoznámil s mladým neznámym Redom, ktorý sa mu prihovril, vôbec netušil, že mu osudové rozhodnutie vziať ho k sebe domov úplne zmení život. Z hravého náhodného flirtu sa cez pár viet, pohľadov, voňavého dychu, niekoľkých kôl milovania, dostali do štádia, keď sa jeden stal násilníkom a druhý znásilneným. Peklo sa začalo pred odchodom Redu z Édouardovho bytu. Édouard si všimol, že mu zmizol mobil a uvidel svoj iPad vo vrecku nečakanej návštevy. Nevinná otázka, či niekde nevidel jeho mobil vystupňovala v útočníkovi nepredvídateľnú agresivitu a po ostrej slovnej výmene ho začal škrtiť šálom. Pod hrozbou s pištoľou v ruke ho potom znásilnil. Édouard bol chvíľu pasívnou obeťou. Počas znásilňovania dúfal, že sa skutok rýchlo skončí. Nato páchatel'a udrel lakt'om. Ten krvácajúc a s vyrieknutým slovom prepáč z bytu utiekol.

Inscenácia *História istého násilia* Divadla LUDUS v réžii Barbory Chovancovej získala Grand Prix na tohtoročnom festivale Nová dráma/ New Drama, bola súčasťou festivalu Divadelná Nitra a uzatvárala aj Hlavný program na festivale Dotyky a spojenia.

Predlohou pre vznik inscenácie je kniha *Dejiny násilia* mladého úspešného francúzskeho spisovateľa Édouarda Louisa, ktorý v nej opísal autobiografickú skúsenosť. Hoci knihu napísal len pred ôsmimi rokmi, dielo stihlo adaptovať viacero európskych divadiel. Na scenári adaptácie hry pracovala Barbora Chovancová s dramaturgom Martinom Kubranom. Podľa ich slov sa snažili čo najviac zachovať štýl rozprávania francúzskeho originálu knihy. V diskusii po predstavení na festivale Dotyky a spojenia priznali, že videli skoro všetky adaptácie, najmä vďaka covidovému obdobiu, keď boli viaceré z nich voľne dostupné na internete. Niektoré ich inšpirovali, z iných sa poučili.

Silnou stránkou predlohy a dramatisácie je autentická spoveď autora Édouarda Louisa. Ľudia s takouto traumatickou skúsenosťou nezvyknú otvorene hovoriť o probléme. Majú ťažkosti upokojiť sa, sústrediť sa, spať. Autor, naopak, detailne formou vlastného rozprávania rozoberá

situáciu po situácii. Každý okamih, pocit, od zoznámenia cez príjemné spoločné chvíľky až po možný dôvod nečakaného násilia. Dianie opisuje vlastnej sestre, v nemocnici, na polícii. Slovom zaznamenáva svoje myšlienkové pochody, reakcie okolia na jeho rozprávanie. Je pritom až drsne úprimný. Snaží sa byť presný.

Druhou silnou črtou inscenácie je dôsledná práca autorov scenára aj hercov s textom, so slovom, s emóciami a premyslená javisková forma prevedenia. V postave rozprávajúceho Édouarda sa vystriedajú traja účinkujúci, Marián Chalány, Tadeáš Bolo a Jakub Švec.

Niekedy rozprávajú unisono, s odstupom stotín sekundy. Pre poslucháča vzniká zaujímavý zvukový vnem, akési echo umocňujúce myšlienkovú výpoveď hlavného hrdinu. V miestach, kde hovoria o negatívnej skúsenosti naraz, nastáva pre diváka isté odľahčenie dramatickej situácie. V symbolickej rovine – jeden akoby v tom nebol sám. V podobnej situácii sa ocitli viacerí.

V role racionálne zmýšľajúcej Édouardovej sestry sa predstavila jediná ženská postava zoskupenia Alexandra Palátínusová. Kladným prekvapením hereckej interpretácie je, ako sa Tadeáš Bolo pocitovo uveriteľne dokázal vžiť do postavy Édouarda. Jakub Švec zaujal tvárnosťou. Počas niekoľkých momentov sa v inscenácii plynulo zmenil z postavy Édouarda na Redu a opačne.

Atmosféra napätia, nepríjemného prekvapenia a zvrátov je vhodne dotvorená minimalistickými zvukovými sekvenciami Daniela Šimeka. Scéna je otvorená. Na zmene scénografie sa podieľajú všetci štyria herci. Pred záverom sa z nej stane biela plocha s bielym pozadím, na ktorom ostanú už len dvaja. Édouard a Reda. Slová sú zbytočné. Takmer nahé postavy nás bez slov prevedú pomocou pohybového divadla okamihmi spoločného zoznámenia až po vzájomný boj. Jeden z bytu uteká, druhý ostane v úzkostnom stave sedieť na zemi. Policajti – stvárnení Alexandrou Palátínusovou a Mariánom Chalánym už iba zaznamenávajú stopy, čo sa zachovali.

Príbeh Édouarda a jeho rozprávanie pomáha búrať bariéry citlivej, tabuizovanej témy. Divákovi umožní pochopiť človeka po traumatickej skúsenosti. Mohlo by sa zdať, že inscenácia *História istého násilia* nenastolí otázky spojené s riešením dôsledkov násilných trestných činov. Zámerom to pravdepodobne ani nebolo. Inscenácia poukázala na problém. Ostatné necháva na divákovi. Psychológovia však už za prvý veľký krok v liečbe tráum považujú, ak je traumatizovaný človek schopný o negatívnej skúsenosti hovoriť. Pozitívnu správou v prospech Divadla LUDUS je aj obsažne bohatý bulletin na webe divadla, v ktorom nájdete napríklad odkaz na rozhovor so psychiatrom, odborníkom na liečbu tráum dospelých a detí. Dozvieme sa z neho, že človek, ktorý zažil traumu, môže mať niekedy neprimerane

nadmerné reakcie a môže byť nebezpečný. Ťažko si buduje dôverné vzťahy. Na to, aby sa dostal človek z traumy, potrebuje pocit bezpečia. Cvičenie ako napríklad joga je lepšie ako lieky.